

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ – ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

Докторске академске студије

ИЗВЕШТАЈ КОМИСИЈЕ ЗА ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ ЗА ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

1.1. ДАТУМ И ОРГАН КОЈИ ЈЕ ИМЕНОВАО КОМИСИЈУ

Одлуком бр. 1400/1, донетој на седници одржаној дана 25. 4. 2024. године, Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду образовало је Комисију за оцену докторске дисертације докторанда мср **Биљане Пајић** под насловом „**Untertiteln als Form der audiovisuellen Übersetzung aus der Perspektive der Zuschauer** (Титловање као облик аудио-визуелног превођења из перспективе гледалаца”, урађену под менторским руковођењем др **Анете (Annette) Ђуровић**, редовног професора.

1.2. САСТАВ КОМИСИЈЕ ЗА ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

1. ПРЕДСЕДНИК КОМИСИЈЕ

Име и презиме: др Анете Ђуровић

Звање: редовни професор

Ужа научна област: Германистика

Датум избора у звање: 7. 12. 2016. године

Установа на којој је запослен: Универзитет у Београду – Филолошки факултет

2. ЧЛАН КОМИСИЈЕ

Име и презиме: др Софија Биланџија

Звање: ванредни професор

Ужа научна област: Скандинавистика

Датум избора у звање: 31. 10. 2023. године

Установа на којој је запослен: Универзитет у Београду – Филолошки факултет

3. ЧЛАН КОМИСИЈЕ

Име и презиме: др Власта Кучиш

Звање: редовни професор

Ужа научна област: Транслатологија

Датум избора у звање: 22. 6. 2021. године

Установа на којој је запослен: Универзитет у Марибору – Филозофски факултет

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Име (име једног родитеља) презиме:	Биљана (Милорад) Пајић
Датум и место рођења:	27.09.1987. Београд
Наслов мастер рада:	Untertiteln als Art der audiovisuellen Übersetzung am Beispiel der Untertitelung vom Zeichentrickfilm „Felidae“ (Титловање као врста аудио-визуелног превођења на примеру титловања цртаног филма „Фелиде“)
Датум одбране мастер рада:	29.09.2013.
Установа где је одбрањен мастер рад:	Филолошки факултет Универзитета у Београду
Научна област из које је стечено академско звање мастера:	Германистика

III СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА који су објављени или прихваћени за објављивање у оквиру рада на докторској дисертацији

Пајић, Б. (2019). Титловање као врста аудио-визуелног превођења кроз призму теорија превођења. *Језици и културе у времену и простору VIII/1. Тематски зборник*, 475-485.

Пајић, Б. (2017). Електронска библиотека Гете-института. *Инфотека : часопис за дигиталну хуманистику год. 17. бр. 2*, 52-68.

Пајић, Б. (2017). Аудио-визуелно превођење и цензура. *ЛИК : Литература и култура. Часопис за литературу и културу*, 165-174.

Пајић, Б. (2016). Принцип отвореног приступа у области аудио-визуелног превођења. *Виртуелна култура : зборник радова. Књ. 1. Међународна научна конференција „Виртуелна култура“ (15 ; Београд ; 2016)*, 269-281.

IV НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Untertiteln als Form der audiovisuellen Übersetzung aus der Perspektive der Zuschauer (Титловање као облик аудио-визуелног превођења из перспективе гледалаца)

V ПРЕДМЕТ И ЦИЉ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Као главни предмет докторске дисертације кандидаткиње мср Биљане Пајић издваја се шири транслатолошки појам *аудио-визуелног превођења* и његов посебан облик *титловање* који се у тексту дисертације посматра из специфичне перспективе гледалаца. Иако је реч о

терминима познатим и ван транслатологије као специфичне и посебне области примењене лингвистике, у транслатологији се оба појма посматрају као врло сложени феномени, које у својим досадашњим теоријским истраживањима аутори врло често различито дефинишу.

Сложеност у теоријском приступу аудио-визуелном превођењу и титловању као његовом посебном облику, због чега оба феномена и даље представљају актуелне теме немачке транслатологије, проистиче из тога што се аудио-визуелно превођење и титловање због своје суштине, засноване на њиховој вишеслојности, у теоријском погледу могу равноправно посматрати из лингвистичке, транслатолошке и семиотичке перспективе, које и данас доводе до различитих теоријских концепата, у литератури најчешће подељених на оне *шире* и *уже*. У овом контексту неопходно је нагласити да чисто теоријски аспекти, било да је реч о примарно лингвистичким, примарно транслатолошким или примарно семиотичким, по себи имају само релативну експланаторну вредност јер се обе форме превођења истовремено морају сагледавати и из *примењено-практичне* перспективе, која се посматра као једнако значајна, ако не и значајнија, јер представља додатни коректив за дефинисање различитих концепата титловања као подоблика аудио-визуелног превођења, који неминовно за резултат имају и веома различита и мање или више устаљена терминолошка решења, што предмет проучавања ове докторске дисертације чини још комплекснијим.

Суштински предмет докторске дисертације мср Биљане Пајић представља *титловање* као посебан облик *аудио-визуелног превођења*, при чему га кандидаткиња двоструко тумачи. Из теоријске перспективе најпре одређује шири и врло сложен појам, аудио-визуелно превођење, што јој омогућава да успостави јасан теоријски оквир за титловање као његов посебан подоблик. Пошто између општег и посебног, у конкретном контексту између аудио-визуелног превођења и титловања не постоји однос „од сложенијег ка једноставнијем“, кандидаткиња након одређења првог и ширег појма титловање посматра из различитих теоријских углова. Осим што даје осврт на почетке и историјски развој титловања, оно се, због већ истакнуте сложености не повезује искључиво са лингвистичким обележјима и преводилачким стратегијама, већ се равноправно посматра у светлу теорије рецепције, различитих транслатолошких теоријских концепата, у чијем средишту су и данас актуелан појам *еквивалентности*, затим појам „*отвореног превода*“ (енг. *Overt Translation*) и „*скривеног превода*“ (енг. *Covert Translation*). Титловање се у тексту анализирани докторске дисертације доводи у везу са Вермеровом *теоријом скопоса*, типологијом текстова, заснованој у текстуалној лингвистици, али и *теоријом сцена и оквира* (енг. *Scenes-and-Frames-Theory*). Да би се у теоријском погледу титловање као подоблик аудио-визуелног превођења што боље расветлио, посматра се, осим наведеног, и из визуре *теорије релевантности*, *теорије полисистема*, и специфичне *херменеутичке перспективе*, прилагођене транслатолошким студијама. Уз речено, титловање као врло сложен теоријски појам транслатологије се у циљу што дефинитивнијег сагледавања повезује и са премисама *Париске школе*.

Основни предмет истраживања ове докторске дисертације, титловање, се поред наведеног теоријског умрежавања посматра из додатне и веома специфичне примењене перспективе: из перспективе гледалаца. Овакав приступ комплементаран је са оним теоријским, реверзибилан је у односу на њега, чиме је омогућено да се титловање као сложен теоријски појам из примењене перспективе у теоријском смислу додатно одреди и у одређеним аспектима редефинише, што представља несумњиви научни значај докторске дисертације мср Биљане Пајић.

Из сложености титловања као транслатолошког појма проистичу и главни циљеви ове докторске дисертације. На једној страни, они су теоријске природе и свде се на јасно одређење титловања као подоблика аудио-визуелног превођења, на успостављање јасних одређења у обиљу међусобно веома сличних, а некада и ређих термина често различитог значења и на укупну, а ван транслатологије мање познату позицију титловања у свеукупности различитих облика превођења и преводилачких техника и стратегија. Друга група циљева практичног је карактера и полази од низа до данас недовољно решених питања, међу којима се издвајају два главна. Прво је везано за традиционално установљен теоријски постулат да „скривени превод“ при титловању има секундарну улогу, уколико је уопште и има због чега предност треба давати моделу „нескривеног превода“ у циљу избегавања раскорака између

визуелног и текстуалног сегмента, док је друго питање везано за утврђивање повезаности између адекватног избора преводилачких стратегија и конкретног аудио-визуелног садржаја који се преводи титловањем.

VI ОСНОВНЕ ХИПОТЕЗЕ ИСТРАЖИВАЊА ДИСЕРТАЦИЈЕ

У својој докторској дисертацији под насловом *Untertiteln als Form der audiovisuellen Übersetzung aus der Perspektive der Zuschauer* (Титловање као облик аудио-визуелног превођења из перспективе гледалаца) мср Биљана Пајић јасно је издвојила две хипотезе. Прва је везана за то да ли је неопходно да титловање као облик аудио-визуелног превођења неминовно мора да се заснива на што дословнијем преводу или је и код овог облика превођења могуће да се различити садржаји, пре свега културеме, са једног језика на други транспонују на различите, често и креативне начине, који свакако имплицирају померање од директно-дословног превода и коришћење различитих креативних преводилачких стратегија. Друга хипотеза полази од чињенице да се при титловању не могу унапред предвидети искључиво одређене преводилачке стратегије, већ да су оне увек у односу међузависности и корелативности са функцијама аудио-визуелног садржаја. Обе хипотезе се у докторској дисертацији доказују испитивањем фокусних група.

VII КРАТАК ОПИС САДРЖАЈА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација мср Биљане Пајић написана је на немачком језику. Има укупно 264 стране компјутерски куцаног текста и подељена је на седам (7) нумерисаних поглавља поред којих се налазе још и поглавља *Inhaltsverzeichnis* (Садржај), *Literaturverzeichnis* (Литература) и *Anlagen* (Appendix) у којем су садржани следећи сегменти: седам (7) сетова са већим бројем титлованих инпута, упитник, дневник истраживања, транскрипција и квалитативни табеларни приказ добијених података у оквиру истраживања. Осим наведеног, предметна докторска дисертација садржи и све остале обавезне делове прописане Упутством о облику и садржају докторске дисертације која се брани на Универзитету у Београду (Изјаву о ауторству, Изјаву о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада и Изјаву о коришћењу).

Након *Увода* (нем. *Einführung*), у којем се подробно описују предмет и циљеви истраживања, примењене методе и структура докторске дисертације, следе три теоријска поглавља у којима се са различитих аспеката одређује титловање као посебан подоблик аудио-визуелног превођења и која у међусобној терминолошкој и логичкој усаглашености представљају теоријски оквир за практично истраживање.

У оквиру поглавља 2 под насловом *Одређење појмова* (нем. *Begrifflichkeit*) кандидаткиња мср Биљана Пајић дедуктивним путем дефинише *титловање* полазећи од претпоставке да се овај облик превођења посматра као подврста *аудио-визуелног превођења*. Потоње одређује у *ширем* и у *ужем* смислу. У *ширем* смислу га, ослањајући се на адекватне научне изворе, посматра као изразито широк спектар различитих транслатолошких облика, али и различитих конкретних преводилачких поступака, у примењеној транслатологији најчешће названих *стратегијама*. Оне су истовремено комбиноване, а тиме и умрежене са различитим медијима и семиотичким системима, из чега у овом контексту следи да се аудио-визуелно превођење може посматрати и као мултимодална категорија. У *ужем* смислу се под аудио-визуелним превођењем у транслатолошкој теорији, али и у преводилачкој пракси подразумевају различите преводилачке стратегије које су најчешће везане за телевизију и остале мултимедијалне садржаје, при чему треба напоменути да се у овом контексту издвајају два основна облика аудио-визуелног превођења: *титловање* и *синхронизација*.

У овом поглављу кандидаткиња мср Биљана Пајић полази од разликовања четири типа ширих семиотичких система. Први тип представљају *вербални кодови* као скуп различитих и специфичних језичких и паралингвистичких поткодова. Други тип се назива *књижевно-позоришним* семиотичким оквиром, а чине га различите наративне стратегије као и модели дијалога, принципи и стратегије структурисања радње, специфични књижевни жанрови и сл. Трећи или *невербални* тип семиотичких система у себи обједињује проксемичке, кинетичке, хонорифичке и вестиментарне елементе, који омогућавају додатно разумевање вербалних сигнала, али и укупно правилно разумевање контекста. Последњи од наведених семиотичких типова у овом поглављу односи се на специфично *филмске кодове*.

На основу овако успостављене разлике између семиотичких кодова, а према додатном критеријуму акустичког или визуелног канала за преношење поруке, у овом делу докторске дисертације се аудио-визуелно превођење посматра као полиморфан феномен јер се разликују два појавна облика са даљим поделама: *визуелна презентација* (вербалног и невербалног типа) и *акустичка презентација* (такође вербалног и невербалног типа), иако код аудио-визуелног превођења постоји читав низ међуслучајева, што, како и кандидаткиња оправдано примећује, сведочи о великој комплексности појма аудио-визуелно превођење.

Наведени основни облици са својим подтипovima се према критеријуму доминантно примењене стратегије у функцији преношења поруке умрежавају у сложен систем, који данашња транслатологија, ослањајући се на тековине античке реторике, у теоријском погледу дели на *репетицију*, која подразумева идентичност облика при репродукцији, *адјекцију*, код које се уочава одређени степен допуњавања, а тиме и модификације основног облика при репродукцији, *детракцију*, засновану на директној или имплицитној редукцији репродукције садржаја, *трансмутацију* са променом редоследа сегмената при репродукцији садржаја, која доводи до реорганизације успостављених језичких и текстуалних односа, и *супституцију* засновану на замени једног знака другим.

Овако описан сложен систем, на чијим основа се суштински заснива и аудио-визуелно превођење као један од централних теоријских појмова поглавља 2. *Одређење појмова* кандидаткиња доводи у везу са општом и већ познатом троделном поделом на врсте превођења, која почива на броју језика и међуодносу основних и већ описаних семиотичких типова, и то са *интралингвалним* и *интерлингвалним превођењем* (у основи је критеријум број језика), али и са *интерсемиотичким превођењем*, код којег се интерпретација језичког знака транспонује у интерпретацију помоћу невербалних сигнала. Из теоријске, али и из практичне перспективе, ова класична тројна подела на врсте и типове превођења није довољна и потпуна за укупно теоријско сагледавање аудио-визуелног превођења.

Како се у овом поглављу примећује, наведена класична подела на различите видове превођења због комплексности аудио-визуелног превођења уједно је и недовољна због чега је у теоријском смислу неопходно да се на основу различитих критеријума, пре свега на основу тога да ли је реч о писаном или усменом каналу, успоставе даље поделе различитих облика аудио-визуелног превођења, што је неопходно како би се и титловање боље дефинисало. Полазећи од опште поделе овог појма на три различита вида, титловање, потпуну и парцијалну синхронизацију (енг. *Voice-Over*), кандидаткиња компримирано наводи даље суптилне поделе и смешта их у две групе. Прву чине симултано превођење, парцијална синхронизација, наративна, потпуна синхронизација, неформална синхронизација (енг. *fandubbing*) и аудио-дескрипција, а заједнички именоватељ им је усмени вид преношења поруке. Другој групи, заснованој на писаном медијуму, припадају класично титловање, неформално титловање везано за интернет (енг. *fansubbing*), „надтитловање“, тј. титловање сценских дела (енг. *surtitling*), сурдотитловање (за потребе особа са оштећеним слухом) и ренарација (енг. *respeaking*). Како се и у тексту дисертације истиче, теоријске поделе не треба схватати стриктно јер између посебних облика аудио-визуелног превођења постоје и преклапања.

Након одређења општијег појма, у овом поглављу се дефинише и титловање као посебан подоблик аудио-визуелног превођења, за који такође постоји већи број квалитативних одређења, а кандидаткиња га, позивајући се на литературу, између осталог одређује и као сложен облик „дијагоналног“ превођења с обзиром на то да истовремено подразумева двоструку претворбу: транспоноване изворног језика на циљни уз истовремену транспозицију

канала (усмено се транспонује у писану форму). Овако одређен појам титловања кандидаткиња у овом поглављу проблематизује и из лингвокултуролошке перспективе, узимајући при томе могућности примене различитих преводачких стратегија и наводећи истовремено успостављене узусе за лингвистички и културолошки релевантне датости при титловању. Од могућих стратегија се наводе, између осталих, и стратегија егзотизације, примене културне позајмљенице, калкирање, комуникативни и мешовити (комбиновани) превод, плеонастичка стратегија, аналогија стратегија културолошке трансплантације, реформулација и компримирање текста уз безусловно очување кохерентности и кохезије. Уз теоријске аспекте, титловање се у овом поглављу разматра и у контексту техничких датости и успостављених европских конвенција у погледу интерпункције, броја знакова и типа графема, а истовремено се успостављају и дистинкције између титловања и синхронизације са навођењем примера праксе у појединим земљама уз уочавање предности и недостатака два у основи супротстављена приступа.

Треће поглавље носи назив *Теорија рецепције* (нем. *Rezeptionstheorie*). Наведена теорија примарно је настала у оквиру науке о књижевности и књижевне критике, а у свом модификованом облику је у новије време нашла своје место и у транслатологији. У овом поглављу се титловање и аудио-визуелно превођење посматрају из врло специфичне двостране перспективе. Превод, о којем год облику да је реч, дело је преводаца, а он је истовремено упућен одређеној циљној групи са одређеним очекивањима, а то значи да се при превођењу неминовно успоставља релација *преводац – превод – конзумент* (читалац/слушалац). Аудио-визуелно превођење и титловање се у овом поглављу посматрају у релативно чврстом оквиру *декодиранија и одговора* публике, *реакције*, која је, како се у докторској дисертацији истиче, условљена садржајем превода, али и општим знањима конзумента као нужним фактором за разумевање истог и повратног дејства превода, одређеног најчешће навикама и очекивањима конзумента и општим друштвеним контекстом који се рефлектује на процес рецепције (прихваћене вредности, идеологија, ставови од другог и другачијем и сл.).

Четврто поглавље под насловом *Übersetzungstheorien und Untertitelung* (*Транслатолошке теорије и титловање*) на синтетички начин представља титловање као посебан облик аудиовизуелног превођења у светлу различитих теоријских концепата етаблираних у транслатологији. Циљ овог поглавља није приказивање посебних теорија „по себи“, већ је првенствено у функцији што бољег осветљавања титловања и аудио-визуелног превођења. У синтетичком приказу у оквиру овог поглавља кандидаткиња, где год је то неопходно, наводи и корелативне односе са преводачком праксом и различитим преводачким ситуацијама, који могу да допринесу побољшању будуће преводачке делатности. У оквиру овог поглавља анализирани докторске дисертације дискутује се о појму *еквивалентности*, најпре о оној *динамичког и формалног типа* и могућностима имплементације оба типа у процесу титловања. Еквивалентност се у транслатологији и данас схвата на различите начине и одређује се из различитих углова, а кандидаткиња се посебно бави денотативном, конотативном, текстуално-нормативном, прагматичком и формалном еквивалентношћу и односом сваког типа у процесу титловања, дајући предност флексибилном приступу и динамичком типу еквиваленције. Након еквивалентности, у поглављу се титловање посматра из перспективе „нескривеног“, одн. „транспарентног“ и „скривеног превода“ (енг. *Overt and Covert Translation*). „Нескривени превод“ је онај превод у којем су садржани елементи културе изворног језика, док је основни циљ „скривеног превода“ успостављање функционалне еквивалентности између оригинала и превода. Сучељавајући досадашње теоријске ставове у овом контексту, мср Биљана Пајић оправдано примећује да је потпуна поларизација између „нескривеног“ и „скривеног превода“ пре теоријски конструкт, а да пракса најчешће намеће различите ситуације и различите стратегије при решавању конкретних преводачких изазова. Аудио-визуелно превођење и титловање се одређују и у светлу теорије скопоса, функционалистички оријентисаног усмерења у транслатологији у којем се полази од претпоставке да превод треба посматрати као резултат делатности који увек има тачно одређену сврху, циљ или намену од којих зависе не само природа и начин процеса превођења, већ и превод сам. Теорија скопоса по први пут је у транслатологију увела ванјезичке факторе којима су условљени процеси превођења и њихов резултат. У оквиру ове теорије профилисала су се и сасвим конкретна питања у вези са

титловањем: какав је квалитативни састав конзумента титлованог превода и о којој форми, садржају или жанру је реч. Конкретном анализом наведених параметара условљене су и различите преводилачке стратегије у титловању. У наставку поглавља *Транслатолошке теорије и титловање* наводи се међузависност од типологије текстова за потребе транслатолошких студија. Првобитно дуална подела на прагматичке и књижевне текстове сматра се недовољном услед чега је допуњена новијим транслатолошко-текстуалним поделама на основу којих се разликују текстови са фокусом на садржају, они са фокусом на форми и они апелативног типа, а захваљујући техничком напретку у последње време се издваја и „аудио-медијални“ тип текста као тип од посебног значаја за процес титловања. И у овом сегменту своје докторске дисертација ауторка оправдано инсистира на томе да теоријски аспекти типологије текстова у транслатологији представљају само могуће, али не и дефинитивне концепте јер се преводилачка делатност неминовно мора заснивати на флексибилности и плурализму могућих решења. Титловање се посматра и из теорије сцена и оквира, у којој се под сценом подразумева „слика о свету“ у менталном апарату појединца, док се под оквиром подразумева језичко кодирање као облик организованог знања са концептом одређеног семантичког пуњења. Наведени приступ се у докторској дисертацији поткрепљује парадигматичним примерима титловања филма, који по себи већ представља „оригиналну слику“ и оригинални тон уз покретање дискусије о томе да ли је примена аудио-визуелног превођења и титловања олакшана присуством оригиналне слике у поређењу са осталим типовима аудио-визуелног превођења. На ову перспективу надовезују се особености титловања и аудио-визуелног превођења из угла теорије релевантности, која превођење у својој свеукупности одређује као „интерлингвално-интерпретативни“ процес који је код титловања додатно обележен „метарестрикцијама“ услед којих се не може рачунати на унапред прописане преводилачке стратегије. У четвртом поглављу се титловање тумачи и премисама Париске школе, посебно у контексту транспоновања невербалних сигнала, док се аудио-визуелно превођење и титловање из перспективе теорије полисистема, засноване примарно у науци о књижевности, која помера улогу превода и са маргиналне позиције га премешта на кључну позицију у погледу значаја за културну историју једне заједнице. На примеру превођења филма као уметничког дела теорија полисистема се у докторској дисертацији везује за три кључне фазе: језичку стандардизацију, културну натурализацију и експликацију. Четврто поглавље ове докторске дисертације завршава се херменеутичким приступом у расветљавању аудио-визуелног превођења и титловања као његовог посебног облика.

Пето поглавље носи назив *Methodologie (Методологија)*. У њему се подробно објашњава избор аудио-визуелног корпуса који представља основу за анализу у тзв. фокусним групама, састав фокусних група, предности и недостаци у раду са оваквим типом група и сва квалитативна и квантитативна обележја упитника. Сви елементи методологије приказани су потпуно јасно у поглављу, примери из аудио-визуелног корпуса и модел упитника су такође наведени, што у потпуности омогућава да се прати наредно поглавље у којем се интерпретирају резултати практичног истраживања. Посебно зачајан моменат при избору методологије и рада са фокусним групама је то што су традиционална транслатолошка испитивања практичног типа најчешће полазила од преводилаца, док је у овој докторској дисертацији промењена перспектива јер се полази од конзумента превода (гледалаца), што је не само у складу са дефинисаном темом докторске дисертације, већ овакав приступ као иновативан омогућава да се на основу исте методологије донесу релевантни теоријски и практични закључци и у вези са осталим темама из области транслатологије.

На претходно поглавље природно се надовезује наредно, шесто поглавље под називом *Forschungsanalyse (Анализа и дискусија резултата)*. У њему се логички јасним следом износе општи подаци о истраживању, демографске карактеристике испитаника (старост и пол), као и следеће варијабле: њихове навике, учесталост конфронтирања са титлованим преводима, ставови о титловању (позитивни, делимично позитивни, праћени критикама), фаворизовање титловања у поређењу са синхронизацијом, могућност да се примете грешке у титлованом преводу или мање адекватна решења, језички и стилски пропусти у оквиру титлова, степен адаптације културноспецифичних садржаја према циљном језику, квалификација актуализованих псовки и неформалних израза у титлованом преводу, специфична предзнања

релевантна за праћење титлованог садржаја, позитивни, неутрални и негативни ставови према приказаним аудио-визуелном садржајима, познавање реалија везаних за Немачку Демократску Републику и степен предзнања у вези са њима и вредновање значаја титлова као подоблика аудио-визуелног превођења. Захваљујући овако спроведном практичном сегменту истраживања добијени су одређени резултати на основу којих је оправдано ревидирати одређене традиционалне теоријске постулате у вези са аудио-визуелним превођењем и титловањем, у чему треба и видети посебан значај докторске дисертације мср Биљане Пајић.

У седмом поглављу под називом *Закључак (Fazit)* на синтетички начин се рекапитулира садржај целокупне докторске дисертације, значај теме, а пре свега добијених резултата. У овом погледу кандидаткиња мср Биљана Пајић у својој докторској дисертацији као закључни став износи следеће: 1. Титлови се најчешће квалификују као помоћно средство и подршка у праћењу садржаја, чак и у оним случајевима када је изворни језик познат. 2. Истраживање показује уочљив раскорак између квалитета титлованог превода и сагледавања његовог значаја у укупном аудио-визуелном садржају: што је превод бољи, сматра се мање значајним. 3. У титловању је могуће применити креативна решења којих су конзументи свесни и која по правилу вреднују. Оваква решења морају да буду адекватно одабрана и промишљена како би била употребљива за што већи број различитих група конзументата (гледалаца). 4. У титлове је неопходно селективно интегрисати додатна објашњења реалија како би превод био приступачнији већем броју конзументата, а техничке рестрикције остављају избор сваком преводиоцу коју од реалија треба додатно експлицирати. 5. Изостављање и ублажавање псовки као преводилачке стратегије могу се сматрати неадекватним. 6. Већина скраћеница може се сматрати неприхватљивом с обзиром на то да збуњује конзументе (гледаоце). Сви наведени закључци потврдили су и почетне истраживачке хипотезе ове докторске дисертације: прва је да не постоји унапред прописан сет преводилачких стратегија, већ их у конкретној ситуацији сваки преводилац мора одабрати самостално, на основу свог знања и претходног искуства, док је друга везана за теоријске тврдње о великим ограничењима тзв. „скривеног превода“ у титловању. У *Закључку* се кандидаткиња осврће и на потенцијална будућа истраживања, наводећи при томе главне смернице за које би обрађена тема могла бити релевантна.

VIII ОСТВАРЕНИ РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација мср Биљане Пајић под насловом *Untertiteln als Form der audiovisuellen Übersetzung aus der Perspektive der Zuschauer (Титловање као облик аудио-визуелног превођења из перспективе гледалаца)* припада актуелној области германистичке транслатологије и примењене лингвистике. Значај ове дисертације је вишеструк, а посебно се издвајају следећи моменти. Као прво, у њој се обрађује феномен титловања као посебног облика аудио-визуелног превођења. Сам појам јесте широко познат и ван лингвистичких и транслатолошких кругова, али његови теоријски аспекти и његова укупна комплексност у досадашњим транслатолошким истраживањима нису били у потпуности расветљени. Докторска дисертација мср Биљане Пајић одликује се успостављањем јасних дистинкција и научно заснованим позиционирањем титловања као преводилачке форме у односу на остале, мање или више сличне. Као друго, у дисертацији се прецизира велики број често мање познатих термина и успостављају јасне дистинкције у разгранатој и варијабилној терминологији, што је од посебног значаја за будућа транслатолошка истраживања. Посебан научни допринос ове докторске дисертације треба видети у добијеним резултатима, на основу којих се одређени традиционално етаблирани теоријски постулати сагледавају у новом светлу, а неки од њих се и редефинишу. Захваљујући иновативном методолошком приступу у овој докторској дисертацији формиран је научни темељ за будућа истраживања из области германистичке транслатологије и примењене лингвистике, што ће несумњиво бити подстицај за даље оснаживање теоријских и практичних транслатолошких студија у оквиру српске германистике.

IX ПРОВЕРА ОРИГИНАЛНОСТИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

На основу *Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду* и налаза у извештају из програма *iThenticate*, којим је извршена провера оригиналности докторске дисертације **„Untertiteln als Form der audiovisuellen Übersetzung aus der Perspektive der Zuschauer (Титловање као облик аудио-визуелног превођења из перспективе гледалаца)“** аутора мср Биљане Пајић, констатовано је да утврђено подударње текста износи 4%.

Овај степен подударности последица је присуства цитата, библиографских података о коришћеној литератури, устаљених синтаксичких конструкција и лексичке репетитивности у оквиру изнетих дефиниција, као и претходно публикованих резултата докторандових истраживања, што је у складу са Чланом 9. Правилника.

На основу изнетог, а у складу са ставом 2 Члана 8. *Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду*, извештај указује на оригиналност докторске дисертације, те се прописани поступак припреме за њену одбрану може наставити.

X ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ

Комисија за оцену докторске дисертације констатује да је дисертација **„Untertiteln als Form der audiovisuellen Übersetzung aus der Perspektive der Zuschauer (Титловање као облик аудио-визуелног превођења из перспективе гледалаца)“** кандидата мср Биљане Пајић оригинално и самостално научно дело и да су се стекли услови за њену јавну одбрану.

Комисија стога предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да прихвати с позитивном оценом Извештај о оцени докторске дисертације под насловом **„Untertiteln als Form der audiovisuellen Übersetzung aus der Perspektive der Zuschauer (Титловање као облик аудио-визуелног превођења из перспективе гледалаца)“**, коју је урадио кандидат мср Биљана Пајић под менторством др Анете (Annette) Ђуровић, редовног професора, и да је, у складу са прописима, упути Већу научних области друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду на разматрање.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ:

1. _____
др Анете Ђуровић, редовни професор
председник Комисије
2. _____
др Софија Биланџија, ванредни професор
члан Комисије
3. _____
др Власта Кучиш, редовни професор
члан Комисије

